

323.1

COBISS.SR-ID 513153717

## **РАЗЛИЧИТИ ТИПОВИ НЕЈЕДНАКОСТИ КАО ЧИНИЛАЦ НАСТАНКА ЕТНИЧКИХ СУКОБА**

Сандра Тошић, демонстратор<sup>1\*</sup>

*Универзитет у Београду, Факултет безбедности*

---

1 \* sandratosic93@hotmail.com



## РАЗЛИЧИТИ ТИПОВИ НЕЈЕДНАКОСТИ КАО ЧИНИЛАЦ НАСТАНКА ЕТНИЧКИХ СУКОБА

**Сажетак:** Етнички конфликти и етничко насиље један су од водећих узрока економских и људских губитака у ратовима током последњих неколико деценија. Етнички сукоби нису феномен новијег датума; такви конфликти одигравали су се широм света већ вековима, али су након хладног рата, догађаја у Руанди, распада бившег Совјетског Савеза постали предмет бројних теоријских и емпиријских истраживања. Резултати истраживања су утврдили да не постоји један узрок, већ да су етнички сукоби последица комбинације различитих фактора: политичке мобилизације, неједнакости, етничког идентитета, међународне интервенције. Међу бројним факторима који имају улогу чиниоца настанка етничких сукоба значајан део литературе посвећен је утицају политичке и економске димензије међугрупних неједнакости. Стога ћемо у овом раду покушати да прикажемо главне увиде у теоријска промишљања и налазе емпиријских истраживања о повезаности политичке и економске димензије међугрупних неједнакости и етничких сукоба. Мултидимензионалне међугрупне неједнакости, у интеракцији са другим факторима, могу у значајној мери повећати ризик од избијања етничких сукоба. Ипак, не можемо говорити о једноставном каузалном односу, нити да међугрупне неједнакости представљају кључан узрок етничких сукоба, већ приликом разматрања ова два сложена друштвена феномена треба узети у обзир и бројне контекстуалне факторе.

**Кључне речи:** међугрупне неједнакости, етнички сукоби, узроци етничких сукоба, политичка неједнакост, економска неједнакост

## УВОД

Етнички сукоб је једна од главних претњи међународном миру и безбедности и узрок политичке нестабилности у мултиетничким друштвима током друге половине XX века и почетком XXI века. Сукоби засновани на етничком идентитету временом су постали све израженији, док је удео свих конфликта који су означени као „етнички“ са 15% током 1953. године порастао на скоро 60% до 2005. године (Stewart, 2009: 4). Према подацима које су прикупили истраживачи са Института за истраживање мира у Ослу и Одељења за истраживања мира и сукоба на Универзитету Упсала, између 1946. и 2001. године било је укупно 50 етничких сукоба. Од тог броја 60% етничких сукоба започето је и у неким случајевима окончано пре 1990. године, док је осталих 40% сукоба отпочето у периоду након 1990. године. Број етничких сукоба у последњој деценији XX века већи је него у било ком другом периоду (Wolf, 2006: 10). Сукоби на Балкану, у Руанди, Чеченији, Ираку, Индонезији, Шри Ланки, Индији и Дарфуру, као и у Израелу и појасу Газе, међу најпознатијим су примерима етничких конфликта крајем XX и почетком XXI века. Етнички конфликти и етничко насиље један су од водећих узрока економских и људских губитака у ратовима током последњих неколико деценија (Ritzer, 2003). Етнички конфликти су често праћени тешким кршењем људских права, као што су геноцид и злочини против човечности, економским падом, пропадањем државе и повећањем броја избеглица. Дестабилизација државе и одређених региона честа је последица етничког насиља (Langer & Stewart, 2013).

Етнички сукоби представљају посебну врсту конфликта у којем су циљеви бар једне од сукобљених страна дефинисане етничким димензијама, односно то је сукоб у којем је аспект националности политизован, како би се остварили политички циљеви (Müller-Klestil, 2009). Једна страна у сукобу тврдиће да је њихов посебан етнички идентитет разлог зашто њихови чланови не могу да остваре своје интересе, зашто немају иста права, или зашто њихови захтеви нису били реализовани. Тако етнички сукоб представља облик конфликта између група, у којем најмање једна од укључених страна дефинише као узрок сукоба дискриминацију на основу етничких разлика (Cordell & Wolff, 2011). Етнички сукоби нису феномен новијег датума, такви конфликти одигравали су се широм света већ вековима, али су након хладног рата, догађаја у Руанди, распада бившег Совјетског Савеза постали предмет бројних теоријских и емпиријских истраживања. Резултати истраживања су утврдили да не постоји један узрок, већ да су етнички сукоби последица комбинације

различитих фактора: политичке мобилизације, неједнакости, етничког идентитета, међународне интервенције (William, 1994).

Једно од објашњења настанка етничких сукоба јесте разноликост етничких идентитета. Међутим, етнички идентитет не може бити кључан узрок сукоба. Велики број етничких група у мултиетничким друштвима реализује своје интересе не проузрокујући сукобе (Lake & Rothchild, 1998: 7). Идентитет и присуство националистичких идеологија не морају нужно и неизбежно довести до сукоба, грађанског рата, етничког чишћења и геноцида (Terpfenhardt, 2013). Поједини истраживачи наглашавају улогу „древних мржњи“, односно осећање непријатељства једне групе према другој као последицу претходног историјског искуства. „Древне мржње“, иако пружају објашњење за настанак одређених сукоба, нису једини чинилац, већ постоје и други фактори који могу довести до етничких ратова (Brown, 1993: 3; Terpfenhardt, 2013). Бројне истраживачке студије показале су да су етнички сукоби резултанта деловања више фактора, па тако, на пример, Браун (1993) идентификује четири главна узрока етничког конфликта: слабе државе, политичка, економска и културна питања.

Међу бројним факторима који имају улогу чиниоца настанка етничких сукоба значајан део литературе посвећен је утицају међугрупних неједнакости. Једно од објашњења појаве етничких сукоба јесте управо присуство међугрупних неједнакости које се заснивају на идеји да, када се културне разлике између група поклапају са системским, економским и политичким разликама, може доћи до појаве насилних конфликта (Stewart 2002; Stewart 2008; Østby, 2011). Сумирајући везу између неједнакости и конфликта, Кофи Анан истиче: „Већина најсиромашнијих држава XXI века била је погођена насилним конфликтима у претходној деценији. Међутим, ни сиромаштво, ни неједнакост нису довољни за појаву сукоба, једноставна неједнакост између богатих и сиромашних неће проузроковати конфликте. Међугрупне неједнакости, односно када су моћ и ресурси неједнако дистрибуирани између група, представљају чинилац настанка насилних сукоба. Тзв. етнички сукоби одигравају се када између етничких група постоје такве неједнакости, при чему су одређене групе дискриминисане, а друге привилеговане“ (Kofi Annan у Beyer, 2016: 57).

Значајан корпус академске грађе посвећен је испитивању утицаја политичке и економске димензије међугрупних неједнакости као чинилаца настанка етничких сукоба. Стога ћемо у наредним поглављима покушати да прикажемо главне увиде у теоријска промишљања и налазе емпиријских истраживања о повезаности политичке и економске димензије међугрупних неједнакости и етничких сукоба.

## МЕЋУГРУПНЕ НЕЈЕДНАКОСТИ КАО ЧИНИЛАЦ НАСТАНКА ЕТНИЧКИХ СУКОБА

Питање када и како неједнакости могу проузроковати насилне сукобе јесте предмет интересовања још од периода старе Грчке. „Још од Аристотела теоретичари су сматрали да политичко незадовољство и његове последице (револуције, протести, насиље) не зависе искључиво од апсолутног нивоа благостања, већ и од дистрибуције богатства“ (Nagel, 1974: 453). Одређен број студија, у чијем истраживачком фокусу су неједнакости и етнички сукоби, нису показале значајну повезаност ова два проблема. Међутим, треба имати у виду да су те студије испитивале везу неједнакости између појединаца и конфликта, занемарујући групни аспект неједнакости (Østby, 2011: 143). Етнички конфликти представљају специфичан феномен који обухвата различите акте насиља између различитих етничких група, а не ситуацију у којој појединци користе насиље једни против других. У теорији, етнички или сецесионистички ратови требало би да буду више вођени групном неједнакошћу него интерперсоналном неједнакошћу (Sambanis, 2005: 324). Према томе, неједнакости између културно дефинисаних група од посебног су значаја за разумевања настанка етничких сукоба (Baght et. al, 2017).

Аутори истичу да неједнакости између етничких група представљају потенцијално важан канал кроз који етничка диференцираност може довести до сукоба (Mancini, 2005). Када се културне разлике подударају са економским и политичким разликама између етничких група, то може проузроковати дубоко незадовољство које може довести до насилних борби (Stewart, 2009; Must, 2016). Међугрупне неједнакости представљају предиспозитивни фактор настанка етничких сукоба, само уколико су границе између етничких група јасно дефинисане (Stewart, 2002; Langer, 2004; Mancini, 2005). Групе могу постати снажно мотивисане да покрену сукоб када постоје економске, друштвене и политичке разлике између овако дефинисаних група. Ово Стјуарт (*Frances Stewart*) назива „мултидимензионалним међугрупним неједнакостима“, са четири главне димензије: економска, социјална, културна и политичка (Stewart, 2002, 2009, 2014). Међугрупна неједнакост може бити важан извор сукоба, посебно тамо где су неједнакости конзистентне у све четири димензије (Tiwari, 2010). Сукоб је вероватнији тамо где постоји висока неједнакост у политичким и социоекономским димензијама, и када оне воде у истом правцу. Тамо где су у различитим правцима, конфликт је мање вероватан (Langer & Brown 2008; Stewart, Brown & Langer 2008; Østby, 2011).

Групе се формирају услед субјективног осећаја припадности (етничке, расне, религијске). Мобилизација групе се дешава само ако се појединци снажно идентификују са својом групом. Постојање групне идентификације и перципираних међугрупних неједнакости фактор је који може довести до сукоба. Група предузима акцију због перципираних неправди, а не на основу статистичких показатеља (Must, 2016). Стога је важно истражити перципиране неједнакости и њихове детерминанте, као и објективне неједнакости, с обзиром на то да политички лидери, медији и образовне институције могу утицати на перцепцију о неједнакости, чак и када је стварност у основи остала непромењена (Langer & Stewart, 2008). Како дискриминисане, тако и привилеговане групе имају потенцијал за мобилизацију, ради заштите својих ресурса. Само постојање или припадност одређеној групи није довољан разлог за избегавање насилних сукоба. За то је неопходно да постоје одређене групне неједнакости које ће, услед тежње групе да их промене, а друге да их задрже, резултирати насилним сукобом (Stewart, 2008). Према томе, етнички сукоби се одигравају онда када се групе разликују на основу већег броја карактеристика, када се једна група осећа дискриминисано или када ужива привилегије које се боји да изгуби (Østby, 2003: 3).

Шири контекст обухвата политичке, демографске и економске услове који утичу на вероватноћу сукоба када су присутне међугрупне неједнакости. У погледу политичких услова, важни фактори су структура државе и власти. Стјуарт тврди да су сукоби вероватнији у „високо централизованим системима него у мање централизованим системима“, јер је политичко такмичење у централизованим системима више изражено (Stewart, 2008: 19). Културна демографија је истакнута као важан фактор. Демографија утиче на потенцијал за политичко насиље на неколико начина. Прво, величина групе одређује групни потенцијал. Друго, географска концентрација групе има релевантност. Треће, кохезија групе директно утиче на потенцијал мобилизације. Две најважније карактеристике које одређују мобилизацијски потенцијал група јесу да ли други „категорису појединце као припаднике једне групе“ (Stewart, 2008: 21), што доводи до спољашњег притиска, и присуство ефективног руководства (Fostvedt, 2010).

## ДИМЕНЗИЈЕ МЕЋУГРУПНИХ НЕЈЕДНАКОСТИ

Међугрупне неједнакости су мултидимензионалне са четири основне димензије: економска, политичка, социјална и културна. При томе, свака димензија међугрупних неједнакости обухвата одређен низ елемената. Економска димензија обухвата неједнакости у приступу и дистрибуцији одређених добара (финансијских средстава, природних ресурса), могућности запослења, приступу технологијама. Диспаритет у дистрибуцији материјалних ресурса и прихода један је од основних показатеља економске неједнакости. Економска димензија се често сматра примарним доменом међугрупних неједнакости, онај који проузрокује или интензивира неједнакости у осталим димензијама (Carter & Reardon, 2014).

Социјална димензија обухвата неједнакости у приступу основним услугама, као што су здравствена и социјална заштита, образовање (Stewart, 2002). Кључни концепт за разумевање социјалне димензије неједнакости јесте појам друштвене диференцијације. Када друштвене категорије попут класе, етничког идентитета, или расе стављају појединце у позицију у којој могу да захтевају већи део ресурса или услуга, онда социјална диференцијација постаје основа социјалне неједнакости (Little et. al., 2016).

Политичка димензија подразумева међугрупне разлике у грађанском ангажовању, приступу политичкој моћи и остваривању политичких права, и састоји се од неједнаке дистрибуције политичких прилика које укључују контролу над председништвом, владом, парламентом, војском, полицијом, односно то је структурна разлика у дистрибуцији политичких ресурса (Langer & Stewart, 2013; Carter & Reardon, 2014). Политичка неједнакост постоји тамо где, упркос процедурално једнаким демократским процесом, са општим изборним правом и редовним изборима, одређене групе имају већи политички утицај на процес доношења политичких одлука (Lawrence, 2015).

Културне међугрупне неједнакости односе се на перципиране или стварне разлике у третману, јавном признању различитих културних норми, обичаја и пракси, језика и религије различитих група (Stewart, 2002). Најекстремнији облик културне неједнакости састоји се од феномена, понекад обележеног као „културни геноцид“ или „етноцид“, при чему држава подржава културне норме доминантне групе и одбацује изражавање других културних идентитета, и то не само у јавној сфери већ и у приватној. Блажи вид од културног геноцида јесу случајеви када једна или више одређених група имају нижи статус у друштву, али држава не одбацује изражавање културних обичаја и пракси (Langer & Stewart, 2013).

Постоје узрочне везе између различитих димензија међугрупних неједнакости. Немогућност приступа адекватном образовању доводи до лоших економских прилика, а ниски приходи и неједнак приступ материјалним ресурсима имају тенденцију да доведу до лошег образовног достигнућа (Stewart, 2009). Свака димензија међугрупних неједнакости може утицати на стварање незадовољства међу члановима етничке групе и пружити подстицај за политичку мобилизацију. Културна димензија међугрупних неједнакости не само да доприноси стварању незадовољства него и повезује чланове одређене етничке групе. Политичка димензија међугрупних неједнакости пружа мотив лидерима етничких група, док социјална и економска димензија пружају мотив припадницима етничких група да се укључе у насилне сукобе (Stewart, 2009).

## ПОЛИТИЧКА ДИМЕНЗИЈА МЕЂУГРУПНИХ НЕЈЕДНАКОСТИ КАО ЧИНИЛАЦ НАСТАНКА ЕТНИЧКИХ СУКОБА

Једна од значајнијих димензија међугрупних неједнакости која има утицај на настанак етничких сукоба јесте политичка димензија. Основни индикатори политичке димензије јесу тип политичког режима, изборни систем и политичка искљученост етничких група (Stewart, 2000; Reilly, 2002; Reynal-Querol, 2002). Тип политичког режима, односно аутократије, демократије и полудемократије, уз присуство међугрупних неједнакости, има различит утицај на вероватноћу избијања сукоба (Ellingsen, 2000; Flaten, 2012). Демократије и аутократије имају најмањи, док полудемократије имају највећи потенцијал за избијање сукоба (Østby, 2008). У државама са демократским политичким режимом етничке групе су равномерно заступљене у влади и омогућено им је да изразе незадовољство кроз различите облике политичке партиципације, што их чини мање вероватним за избијање етничког сукоба (Wolff, 2006; Ellingsen, 2000; Østby, 2008). У аутократијама је незадовољство етничких група најизраженије, али државна репресија може спречити да то незадовољство буде изражено кроз сукобе. У државама са полудемократским политичким режимом незадовољство етничких група и могућности за насилне сукобе јесу најизраженији.

Други значајни индикатор политичке димензије међугрупне неједнакости јесте врста изборног система, при чему је изборни систем препознат као један од најважнијих институционалних механизма за обли-

ковање природе политичке конкуренције (Cohen, 1997; Reynal-Querol, 2002; Heggedal, 2013). Пропорционални изборни систем подразумева равноправну дистрибуцију политичке моћи између група у друштву, што доприноси смањењу ризика од сукоба у мултиетничким друштвима (Heggedal, 2013). Пропорционални систем резултира међупартијском сарадњом и коалиционом владом, док већински изборни систем ствара двопартијску владу, што често доводи до политичке дискриминације етничких група. У државама са већинским изборним системом увећава се групна несигурност и незадовољство, а честа последица је политичка искљученост етничких група. Управо због политичке инклузије етничких група у државама са већинским изборним системом постоји већа вероватноћа за избијање сукоба (Reynal-Querol, 2002). У присуству политичке димензије међугрупних неједнакости искључене политичке елите имају јаку мотивацију да мобилишу своје присталице за насилне сукобе (Østby, 2008; Heggedal, 2013).

Резултати различитих истраживачких студија (Stewart 2002, 2008, 2012; Østby, 2008) показали су да је политичка искљученост (или перцепција политичке искључености) један од кључних покретача насилног колективног деловања. Политичка искљученост може бити „отворена“, када су чланови етничке групе изложени намерној дискриминацији, са циљем потпуног искључења из регионалне и националне власти. У мање екстремној верзији политичке дискриминације, етничке групе су заступљене у власти, али њихови представници немају никакву политичку моћ ни на националном ни на регионалном нивоу. Искључење етничке групе из владајуће коалиције повећава вероватноћу групе да се укључи у оружани сукоб (Cederman, Weidmann & Gleditsch, 2011; Cederman, Wimmer & Min, 2010). Забрана деловања одређених политичких странака, односно политичка искљученост етничких група повећава вероватноћу избијања насилних етничких сукоба (Muhula, 2009; Cederman, Weidmann & Gleditsch, 2011). Етничке групе које су искључене из државне власти или су недовољно заступљене у влади највероватније ће користити насилна средства ради промене свог положаја (Cederman, Wimmer & Min, 2010). Према томе, високи степен политичке искључености у корелацији је са већом вероватноћом сукоба (Buhaug, Cederman and Gleditsch, 2014; Cederman, Wimmer & Min, 2010).

## ЕКОНОМСКА ДИМЕНЗИЈА МЕЋУГРУПНИХ НЕЈЕДНАКОСТИ КАО ЧИНИЛАЦ НАСТАНКА ЕТНИЧКИХ СУКОБА

Резултати бројних истраживања показали су да су различите форме политичког насиља, укључујући и етничке сукобе, последица економске неједнакости (Østby, 2003). Теоретски утемељен у списима Маркса и других аутора, заговорници овог односа тврде да су државе са неједнаком расподелом богатства више изложене различитим облицима политичког насиља (Kuhn & Weidmann, 2015: 5). Под утицајем Марксове теорије, велики број аутора сматра да су насилне колективне акције последица неједнаке расподеле економских ресурса (Cederman et. al., 2011).

Економска димензија међугрупних неједнакости обухвата велике разлике у приходима између група које, ако су доживљене као неправедне и уколико су конзистентне, могу довести до ескалације сукоба (Stewart, Brown & Langer, 2008). Одређен број аутора (Østby, 2008; Stewart, 2009; Cederman, Weidmann & Gleditsch, 2011) сматра да економска неједнакост између етничких група значајно повећава ризик од конфликта. Политике које доводе до неједнакости, на пример, дистрибуција земљишта, опорезивање, јавна потрошња, могу „погоршати етничку и регионалну конкуренцију и проузроковати конфликт“ (Nafziger & Auvinen, 2002: 156).

Када диспаритети у расподели економских ресурса такође одговарају разликама између етничких идентитета, онда се сукоби око економских питања лако претварају у етничке конфликте (Stavenhagen, 1996: 294). Неједнаке расподеле оскудних ресурса вероватно ће интензивирати међугрупни сукоб између повлашћених и депривилегованих етничких група (Horowitz, 1985). Сиромашне етничке групе које су у неповољнијем положају у односу на друге етничке групе у погледу економског развоја и дистрибуције јавних добара могу изазвати насилне сукобе ради промене свог положаја и редистрибуције ресурса или ради стицања независности (Stewart & Langer, 2008; Rono, 2009). Иако су трошкови независности врло високи, ове групе су врло често убеђене да би независност имала значајнији утицај на њихов релативни економски положај.

У оквиру пројекта „Мањине у ризику“, етничке групе се сматрају предметом економске дискриминације у мери у којој су њихови чланови систематски ограничени у приступу пожељним економским добрима и условима (Gurr, 2000: 109). Да ли су овакве неједнакости последица политике отворене дискриминације или не, неједнак приступ економским ресурсима различитих етничких група може смањити добробит поје-

динаца у релативно ускраћеним групама, изазивајући колективне фрустрације, а у најгорем случају и побуну против привилегованијих група или државе (Stewart, 2002). Релативно повлашћене етничке групе могу напасти и непривилеговане, јер перципирају да више доприносе буџету централне државе и како би задржале контролу над ресурсима (Stewart, 2002; Cederman et. al., 2015). Иницијатива за сукоб може потицати од најбогатијих, као и од најсиромашнијих етничких група (Brown & Stewart, 2015). Обе врсте реакција указују на то да су друштва која карактеришу висок ниво међугрупних неједнакости склонија појави етничких сукоба него друштва у којима такве неједнакости нису присутне (Østby, 2003).

Ризик од појаве насилних етничких конфликта значајно се повећава када неједнакости и сиромаштво коегзистирају са стагнирајућом или економијом у опадању (Nafziger & Auvinen, 2002). Економски раст одређене државе још један је важан фактор у анализи појаве етничких сукоба. Емпиријска истраживања указују да економски раст одређене државе и вероватноћа насилног сукоба имају обрнуту повезаност, односно што је боље стање привреде, то је нижа вероватноћа мобилизације насилних група (Nafziger & Auvinen, 2000). Колијер и Хофлер (Collier & Hoeffler, 2002) процењују да за једну државу сваки процентуални пад годишњег економског раста повећава ризик од конфликта за један проценат. Однос између стагнирајућих и економија у опадању и сукоба јесте следећи: економски пад ограничава могућности стварања прихода, што ће резултирати смањењем животног стандарда и повећањем нивоа економске несигурности и општег незадовољства. То подразумева смањење владиних прихода и смањену способност пружања основних услуга становништву (Ellingsen, 2000). Повећање економског незадовољства појединих етничких група резултираће већом вероватноћом појаве насилних етничких сукоба (Langer, 2004). Према томе, ниска стопа економског раста и висок ниво неједнаких прихода између етничких група представљају један од чинилаца настанка етничких сукоба.

Једно од објашњења етничких сукоба јесте да, када се групе споре око оскудних природних ресурса, етнички идентитети добијају на значају (Ellingsen, 2000). Присуство или недостатак природних ресурса може утицати на појаву, трајање и интензитет самог сукоба (Ross, 2003). Једна група истраживача наглашава да недостатак природних ресурса у интеракцији са сиромаштвом повећава ризик од побуне и сукоба, док друга група истраживача сматра да присуство, а не недостатак може проузроковати сукобе због неједнаке дистрибуције прихода од експлоатације ресурса (Humphreys, 2005). Недостатак природних ресурса, који може бити последица деградације животне средине или пораста броја станов-

ништва, може проузроковати економско незадовољство међу припадницима одређених етничких група, што може довести до појаве етничких сукоба (Brown & Stewart, 2015). Присуство природних ресурса може генерисати и повећати регионалне неједнакости између група и утицати на вероватноћу појаве конфликта, уколико је контрола над тим ресурсима у различитим етничким или верским регионима земље. Та вероватноћа је велика уколико групе сматрају да немају корист од експлоатације тих ресурса (Must, 2016). Резултати истраживања показују како изгледи прихода од експлоатације ресурса могу стварати велика очекивања у регионима богатим ресурсима, што може поново довести до фрустрације и сукоба уколико се очекивања не реализују (Stewart, Brown and Langer, 2008). Природни ресурси су повезани са етничким сукобима кроз два основна механизма: прво, сукоб може настати како би одређена етничка група остварила или задржала контролу над природним ресурсима, а друго, природни ресурси се често користе како би се одређени сукоби финансирани (Le Billon, 2001). Осим присуства и недостатка, односно неједнаке дистрибуције ресурса, важан фактор у релацији ресурси–конфликти јесте врста ресурса, при чему нафта и гас имају највећи утицај на појаву сукоба (Lujala, 2009).

## ЗАКЉУЧАК

Етнички сукоби представљају посебну врсту друштвеног сукоба, који изазива значајне последице у друштвима у којим се одвија. Људски и материјални губици, пропадање државе, економски пад, повећање броја избеглица, дестабилизација државе и одређених региона, кршење основних људских права само су неке од последица етничких сукоба. Након завршетка хладног рата долази до повећања броја истраживачких студија које испитују етничке сукобе и њихове узроке. Резултати бројних истраживачких студија показали су да етнички сукоби нису последица једног фактора, него резултанта деловања више чинилаца: етничког идентитета, политичких, економских и других питања. Једно од објашњења појаве етничких сукоба јесте управо присуство међугрупних неједнакости.

Значајан корпус академске грађе посвећен је испитивању везе између међугрупних неједнакости и етничких сукоба. Постојећа теоријска уопштавања и налази истраживања упућују на закључак да међугрупне неједнакости нису довољан чинилац настанка етничких сукоба, већ значајан фактор који доприноси стварању незадовољства, и у интеракцији са другим факторима могу проузроковати етничке сукобе. Прегледом

литературе је утврђено да је значајан број академских радова посвећен утицају политичке и економске димензије међугрупних неједнакости на настанак етничких сукоба, док је о утицају социјалне и културне димензије евидентан недостатак теоријских и емпиријских истраживања. При чему свака димензија међугрупних неједнакости може повећати ризик од етничких сукоба, док ће политичке неједнакости највероватније мотивисати вође етничких група да подстакну побуну. Сукоб је последица ситуације у којој се економске, социјалне, политичке и културне димензије неједнакости јављају истовремено (Stewart, 2008: 7). Свака појединачна димензија међугрупних неједнакости не може бити једини фактор повећања вероватноће етничких сукоба, већ искључиво у интеракцији са другим димензијама међугрупних неједнакости. Одређени број аутора (Gurr 1970; Stewart 2000, 2002; Cederman et. al., 2013; Baght et. al., 2017) наглашава значајну улогу перципираних међугрупних неједнакости у настанку етничких сукоба. Међутим, услед недостатка података о перципираним неједнакостима, највећи број истраживачких студија посвећен је испитивању улоге објективних међугрупних неједнакости.

Према томе, перципиране, конзистентне и мултидимензионалне међугрупне неједнакости, у интеракцији са другим факторима, могу у значајној мери повећати ризик од избијања етничких сукоба. Ипак, не можемо говорити о једноставном каузалном односу, нити да међугрупне неједнакости представљају кључан узрок етничких сукоба, већ приликом разматрања ова два сложена друштвена феномена треба узети у обзир и бројне контекстуалне факторе.

## СПИСАК ЛИТЕРАТУРЕ

- Baght, K., Barrett, G., Dupuy, K., Gates, S., Hillesund, S., Nygard, H., Rustad, S., Strand, H., Urdal, H. & Ostby, G. (2017). *Inequality and armed conflict: Evidence and data*. Oslo: PRIO.
- Beyer, A. (2016). *Inequality and violence: a re-appraisal of Man, the state and war*. London: Routledge.
- Brown, M. (1993). *Ethnic conflict and international security*. Princeton University Press.
- Buhaug, H., Cederman, L. E. & Gleditsch, K. S. (2014). Square pegs in round holes: Inequalities, grievances, and civil war. *International Studies Quarterly*, 58(2), 418–431.
- Carter, P. L. & Reardon, S. F. (2014). *Inequality matters. William T. Grant Foundation Paper*. New York: William T. Grant Foundation .

- Cederman, L. E., Weidman, A. & Min, B. (2010). Why do ethnic groups rebel? New data and analysis. *World Politics*, 62(1), 87–119.
- Cederman, L. E., Weidman, N. B. & Bormann, N. C. (2015). Triangulating horizontal inequality: Toward improved conflict analysis. *Journal of Peace Research*, 52(6), 806–821.
- Cederman, L. E., Weidman, N. B. & Gleditsch, K. S. (2011). Horizontal inequalities and ethnonationalist civil war: A global comparison. *American Political Science Review*, 105(3), 478–495.
- Cohen, F.S. (1997). Proportional versus majoritarian ethnic conflict management in democracies. *Comparative Political Studies*, 30(5), 607–630.
- Collier, P. & Hoeffler, A. (2002). On the incidence of civil war in Africa. *Journal of conflict resolution*, 46(1), 13–28.
- Cordell, K. & Wolff, S. (Eds). (2011). *The Routledge Handbook of Ethnic Conflict*. London: Routledge.
- Ellingsen, T. (2000). Colorful community or ethnic witches'brew? Multiethnicity and domestic conflict during and after the cold war. *Journal of Conflict Resolutions*, 44(2), 228–249.
- Embuldeniya, D. (2013). *Ethnic conflict, horizontal inequalities and development policy: the case of Sri Lanka*. Докторски рад. Pretoria: University of South Africa.
- Flaten, R. D. (2012). *Economic inequality, democratization and civil conflict: Measuring the long-run effects*. Докторски рад. Oslo: University of Oslo.
- Fostvedt, A. S. (2010). *Unequal Struggles: Regional Inequalities and the Sudanese Civil Conflicts*. Докторски рад. Oslo: University of Oslo.
- Gurr, T. R. (1970). *Why men rebel*. New York: Routledge.
- Heggedal, K. A. (2013). *Proportional election systems and ethnic armed conflict: An empirical investigation*. Докторски рад. Oslo: Department of Political Science University of Oslo.
- Horowitz, D. L. (1985). *Ethnic groups in conflict*. Berkeley: University of California Press.
- Lake, D. A. & Rothchild, D. S. (1998). *The international spread of ethnic conflict: Fear, diffusion, and escalation*. Princeton: Princeton University Press.
- Langer, A. (2004). *Horizontal Inequality and Violent Conflict: The case of Côte d'Ivoire*. Oxford: Centre for Research on Inequality, Human Security and Ethnicity (CRISE) University of Oxford.
- Langer, A. & Brown, G. K. (2008). *Cultural status inequalities: an important dimension of group mobilization*. In *Horizontal Inequalities and Conflict* (pp. 41–53). Oxford: Palgrave Macmillan UK.
- Langer, A. & Stewart, F. (2013). *Horizontal Inequalities and Violent Conflict: Conceptual and Empirical Linkages*. Belgium: Center for Research on Peace and Development, CRPD Working Paper, (14).

- Lawrence, M. (2015). *Political Inequality: Why British Democracy Must be Reformed and Revitalised*. London: Institute for Public Policy Research.
- Le Billon, P. (2001). The political ecology of war: natural resources and armed conflicts. *Political geography*, 20(5), 561–584.
- Little, W., McGivern, R. & Kerins, N. (2016). *Introduction to Sociology-2nd Canadian Edition*. BC Campus.
- Lujala, P. (2009). Deadly combat over natural resources: Gems, petroleum, drugs, and the severity of armed civil conflict. *Journal of Conflict Resolution*, 53(1), 50–71.
- Mancini, L. (2005). *Horizontal inequality and communal violence: Evidence from Indonesian districts*. Oxford: Centre for Research on Inequality, Human Security and Ethnicity.
- Muhula, R. (2009). Horizontal inequalities and ethno-regional politics in Kenya. *Kenya Studies Review*, 1(1), 85–105.
- Must, E. (2016). *When and how does inequality cause conflict? Group dynamics, perceptions and natural resources*. Докторски рад. London: The London School of Economics and Political Science.
- Nafziger, E. W. & Auvinen, J. (2002). Economic development, inequality, war, and state violence. *World development*, 30(2), 153–163.
- Nagel, J. (1974). Inequality and discontent: a nonlinear hypothesis. *World politics*, 26(04), 453–472.
- Østby, G. (2003). *Horizontal inequalities and civil war*. Oslo: Department of Sociology and Political Science Norwegian University of Science and Technology & Centre for the Study of Civil War, International Peace Research Institute, Oslo (PRIO).
- Østby, G. (2008). *Inequalities, the political environment and civil conflict: Evidence from 55 developing countries*. In *Horizontal Inequalities and Conflict* (pp. 136–159). Oxford: Palgrave Macmillan UK.
- Østby, G. (2008). Polarization, horizontal inequalities and violent civil conflict. *Journal of Peace Research*, 45(2), 143–162.
- Østby, G. (2011). *Horizontal Inequalities and Political Violence*. Докторски рад. Oslo: Department of Political Science University of Oslo.
- Østby, G. (2013). Inequality and political violence: A review of the literature. *International Area Studies Review*, 16(2), 206–231.
- Reilly, B. (2002). Electoral systems for divided societies. *Journal of Democracy*, 13(2), 156–170.
- Reynal-Querol, M. (2002). Ethnicity, political systems, and civil wars. *Journal of Conflict Resolution*, 46(1), 29–54.
- Ritzer, G. (2003). *Handbook of social problems: A comparative international perspective*. London: Sage Publications.

- Rono, L. (2009). *Socio-economic inequality and ethno-political conflict: evidence from Kenya* Докторски рад. Cape Town: University of Cape Town.
- Ross, M. (2003). Oil, drugs, and diamonds: How do natural resources vary in their impact on civil war. *The political economy of armed conflict: Beyond greed and grievance*, 47–67.
- Stewart, F. (2000). Crisis prevention: Tackling horizontal inequalities. *Oxford Development Studies*, 28(3), 245–262.
- Stewart, F. (2002). *Horizontal Inequalities: A Neglected Dimension of Development. Working Paper No 81*. Oxford: Queen Elizabeth House.
- Stewart, F. (2002). Root causes of violent conflict in developing countries. *BMJ: British Medical Journal*, 324(7333), 342.
- Stewart, F. (2008). *Horizontal Inequalities and Conflict*. New York: Palgrave Macmillan.
- Stewart, F. (2009). Policies towards horizontal inequalities in post-conflict reconstruction. In *Making Peace Work* (pp. 136–174). Oxford: Palgrave Macmillan UK.
- Stewart, F. (2014). Sustainability and inequality. *Development*, 57(3-4), 344–361.
- Stewart, F. & Langer, A. (2008). Horizontal inequalities: Explaining persistence and change. In *Horizontal Inequalities and Conflict* (pp. 54–82). New York: Palgrave Macmillan UK.
- Stewart, F., Brown, G. K. & Langer, A. (2008). Policies towards horizontal inequalities. In *Horizontal Inequalities and Conflict* (pp. 301–325). New York: Palgrave Macmillan UK.
- Tepfenhart, M. (2013). The Causes of Ethnic Conflicts. *Comparative Civilizations Review*, 68(68), 84–97.
- Tiwari, B. N. (2010). Horizontal inequalities and violent conflict in Nepal. HIMALAYA. *The Journal of the Association for Nepal and Himalayan Studies*, 28(1), 33–48.
- Williams Jr, R. M. (1994). The sociology of ethnic conflicts: comparative international perspectives. *Annual review of sociology*, 20(1), 49–79.
- Wolff, S. (2006). *Ethnic conflict: A global perspective*. Oxford: Oxford University Press, USA, 329.

## DIFFERENT TYPES OF INEQUALITY AS A FACTOR OF ETHNIC CONFLICT OCCURRENCE

Sandra Tošić, Teaching fellow  
University of Belgrade, Faculty of Security Studies

### *Summary*

Ethnic conflicts and ethnic violence are one of the leading causes of economic and human losses in wars over the last few decades. Ethnic conflicts are not a phenomenon of a newer date, such conflicts have taken place all over the world for centuries, but after the Cold War, the events in Rwanda, the disintegration of the former Soviet Union has become the subject of numerous theoretical and empirical research. The results of the research found that there is no single cause, but that ethnic conflicts are the result of a combination of different factors: political mobilization, inequality, ethnic identity, international interventions. Among the many factors that have the role of the originator of ethnic conflicts, a considerable part of the literature is devoted to the influence of the political and economic dimension of intergroup inequalities. Therefore, in this paper, we will try to present the main insights of theoretical main reflection and the findings of empirical studies on the correlation between the political and economic dimension of intergroup inequalities and ethnic conflicts. Multidimensional intergroup inequalities, in interaction with other factors, can significantly increase the risk of outbreaks of ethnic conflicts. However, we can not speak of a simple causal relationship, nor that the intergroup inequalities are the key cause of ethnic conflicts, but when considering these two complex social phenomena, a number of contextual factors need to be taken into account.

**Key words:** *intergroup inequalities, ethnic conflicts, causes of ethnic conflicts, political inequality, economic inequality*